

PRIMERA ACTIVITAT D'AVALUACIÓ CONTINUADA

"ADOLESCÈNCIA"

Gemma Pérez Moliner

Pregunta 1

Indica quins aspectes del desenvolupament físic, emocional, cognitiu i social que es produeixen a l'adolescència poden tenir relació amb l'aparició d'aquest tipus de conductes.

Per començar, i en referència als canvis físics que es produeixen des de l'inici de la pubertat (amb tot el que representen a nivell hormonal i de desenvolupament dels trets sexuals externs i interns), durant l'adolescència es produeix el desenvolupament dels sistemes circulatori i respiratori que proporcionen a l'adolescent un augment gradual de la força i la resistència.

Resulta quasi evident, que l'aspecte físic i la resistència d'un infant no el permetrien de demostrar un tipus de conducta delictiva que requereix una bona dosi de violència (implícita i/o explícita) que fa que pugui portar a bon terme aquesta conducta desadaptada. Si bé aquesta característica del desenvolupament no seria un detonant de la conducta delictiva, si que seria un punt que ajudaria a portar-la a terme i a mantenir-la.

Pel que fa al desenvolupament cognitiu, la seva característica principal seria la capacitat de l'adolescent de reflexionar més allà del present. Aquesta capacitat intel·lectual que adquireix, serveix a l'adolescent per a raonar sobre ell i sobre el que l'envolta, per a prendre decisions i finalment per a actuar.

Aquests dos canvis principals, el canvi gradual en l'aparença física i l'adquisició de noves capacitats cognitives porten a l'adolescent a revisar la imatge que aquest té de si mateix. Aquesta revisió de la pròpia imatge implicaria una reestructuració dels processos psicològics lligats a la definició de si mateix; és a dir, una reestructuració de la seva anterior identitat (infantil) per a construir una de nova (adolescent).

I, segons Kimmel i Weiner (1985)¹, la formació de la nova identitat de l'adolescent implicaria canvis de pensament en aspectes ideològics, ocupacionals i interpersonals; és a dir, canvis pel que fa a totes les seves relacions amb els altres i el món.

La formació d'aquesta nova identitat comportarà canvis en relació a l'autoconcepte i l'autoestima de l'adolescent. L'avaluació que l'adolescent faci de si mateix, de com és o de les seves actuacions implicarà que aquest tingui una autoestima alta o baixa. Una autoestima baixa podria donar a l'adolescent, entre d'altres, dificultats per a establir relacions amb els altres, les quals es podrien manifestar de dues maneres diferents: "*per mitjà de la submissió al grup o bé per mitjà de l'autoritarisme i la dominació*"², i ambdós alternatives podrien ser detonants de conductes desadaptades o delictives.

En relació amb l'anterior, si tenim en compte que, segons López (1993)³, en el desenvolupament adolescent, els pares i la família com a figures centrals d'afecció van essent substituïts progressivament per altres tipus de figures com el grup d'amics; en cas d'una desadaptació produïda per una autoestima baixa, l'adolescent estaria fortament influït pel context que representen aquest grup d'amics.

El grup d'amics proporcionarà la seguretat i els models que abans eren proporcionats per l'entorn familiar; i de la mateixa manera també li proporcionarien un altre tipus d'obligacions i pressions (Brown, Clasen i Eicher, 1986)⁴ per exemple en forma de comportaments desadaptats.

Com tot el que fa referència a la vida dels individus, les influències de l'entorn i les pròpies vivències s'entrellacen per a dirigir el desenvolupament social i cognitiu de l'adolescent. A aquest respecte, les influències negatives que el grup d'amics podria exercir sobre l'adolescent dependrien de les relacions establertes anteriorment amb la família i de les seves característiques individuals⁵. La qual cosa ens hauria de portar a un estudi personalitzat de cada cas en que hauríem d'investigar l'estil educatiu familiar, la possible arrelació del problema en la infància i els possibles aspectes biològics implicats en el desenvolupament adolescent.

¹ Mòdul 1. Punt 5.1.1. Pàg. 62-63

² Mòdul 1. Punt 5.1.1. Pàg. 64

³ Mòdul 1. Punt 5.2. Pàg. 68

⁴ Mòdul 1. Punt 5.3. Pàg. 72

⁵ Mòdul 1. Punt 5.3. Pàg. 72

Pregunta 2

Explica las característiques principals del pensament en aquesta etapa evolutiva i, si ho consideres oportú, il·lustra les teves explicacions amb algun exemple.

Els canvis en les estructures mentals que comencen a produir-se en la pubertat determinen el pas del pensament infantil al pensament adolescent i posteriorment, al pensament adult.

Per a autors com Inhelder i Piaget, aquest pas d'un tipus de pensament a un altre vindria donat pel canvi en les estructures lògiques de l'infant, és a dir, pel pas de les operacions concretes a les operacions formals. La importància d'aquest canvi rau en que dota l'infant de les eines lògiques necessàries per a convertir-se en adult: a partir d'aquesta adquisició, l'antic infant serà capaç de veure més enllà del present, serà capaç de *"considerar-se igual als adults i jutjar-los en un pla d'igualtat i reciprocitat, traçar un programa de vida futura i reformar la societat en què s'han d'inserir"*⁶:

Exemple: Hipotetitzant sobre el cas del robatori a la farmàcia. Si suposem que hagi estat realitzat per un individu encara en l'etapa de les operacions concretes, podríem teoritzar sobre una motivació de tipus immediat, com aconseguir drogues per ús immediat. Pensaria en les dades concretes i en el que és perceptible: si hi ha necessitat de drogues, i a la farmàcia n'hi ha, la seva lògica el portarà a atracar la farmàcia.

Si suposem que el robatori ha estat realitzat per un individu en l'etapa de les operacions formals, podríem teoritzar que la seva motivació va més enllà del present i potser ha pensat en vendre les drogues per aconseguir diners que podrà utilitzar en un futur proper o llunyà. Aquest individu hauria analitzat la situació, i potser hauria pensat en diverses possibilitats d'aconseguir drogues i, així, hauria triat la de la farmàcia després de descartar les altres.

A més, aquest "pensador formal" hauria pensat en els detalls i hauria planificat la fugida abans d'actuar. I hauria sabut que la planificació que ha realitzat prèviament l'ha d'aplicar al cas concret d'aquesta farmàcia concreta ja que es tractaria d'una situació no generalitzable en la qual cada variable pot influir de diferent manera cada vegada.

L'evolució cognitiva (progressiva i encaminada a l'especialització) que des del punt de vista piagetian, es dona en l'adolescent li permetrà de pensar sistemàticament en totes les relacions lògiques implicades en un problema, planificar-ne les possibilitats i actuar en conseqüència.

Des del punt de vista del processament de la informació, les adquisicions clau de l'adolescència es centrarien en "la capacitat de processament, l'augment del coneixement en diversos dominis i l'autoregulació cognitiva"⁷ (Keating, 1990). Aquestes capacitats cognitives és farien més eficaces durant l'adolescència permetent a l'adolescent de dedicar més recursos a altres processos cognitius millorant els resultats del raonament.

L'evolució cognitiva en aquesta etapa, també porta a l'adolescent a fer importants adquisicions en el camp del coneixement social: L'adquisició de la capacitat de posar-se en el punt de vista dels altres en contraposició al propi punt de vista (la interiorització del concepte d'individualitat); La millora en la capacitat d'analitzar les situacions socials i de produir respostes adequades a cada situació (donada per l'evolució de les capacitats cognitives i per la major eficàcia en l'ús de l'experiència); La consecució de la comprensió del món social (donada per l'adquisició de la capacitat de raonament, abstracció i l'ús de l'experiència) i; El desenvolupament i l'ús dels propis principis morals que guiaran, gradualment, les respostes i les actuacions de l'adolescent mentre es converteix en adult.

Exemple: Tornant a l'episodi del robatori a la farmàcia, els avenços anteriorment esmentats permetrien els adolescents de posar-se en el punt de vista dels adults, així, deixarien de veure'ls com els éssers superiors/protectors que veien durant la infància (com deien Inhelder i Piaget), i els veurien d'igual a igual la qual cosa els hi permetria d'enfrontar-s'hi.

Aquests adolescents s'haurien socialitzat en un context determinat amb unes influències determinades les quals haurien dibuixat els seus principis morals. Aquests principis morals adquirits en un context particular, els permetrien de realitzar una acció (el robatori) que la mateixa adquisició en un altre context no els hagués permès.

⁶ Mòdul 1. Punt 4.1. Pàg. 47

⁷ Mòdul 1. Punt 4.2. Pàg. 51

Pregunta 3

Considerant les edats dels joves (17, 16 i 13 anys) comenta breument les característiques bàsiques de les diferents etapes del desenvolupament moral i també les fases d'evolució de les relacions d'amistat entre els joves. Mira de situar cadascun dels tres joves infractors allà on els correspongui, tant pel que fa a l'etapa de desenvolupament moral, com a la fase de relació d'amistat.

El desenvolupament moral permet a l'adolescent l'adquisició i interiorització de criteris i principis que representen allò que els ajuda a decidir què és bo o què és dolent, el què està bé del què està malament, respecte d'ells mateixos i dels altres. Es tractaria de l'adquisició de la moral autònoma de Piaget.

Influït per Piaget, Kohlberg⁸ descriu 6 estadis de desenvolupament moral que agrupa en 3 nivells diferenciats com a Preconvencional, Convencional i Postconvencional; les característiques bàsiques dels quals són:

Preconvencional: Al principi del nivell l'individu encara segueix amb un peu a l'infantesa. Es sotmet a les regles en funció dels càstigs. El seu punt de vista és egocèntric, defineix als altres i a les situacions segons el que observa ja que no ha interioritzat encara la individualitat psicològica. A mida que es produeix el desenvolupament moral, l'adolescent-nen comença a ser conscient de la individualitat psicològica dels altres, encara que continua seguint les regles que li són imposades, però ara, més avançada l'etapa, les segueix pel seu propi benefici i no "perquè són regles" com feia abans.

Convencional: En aquest nivell, els assoliments a nivell cognitiu permeten l'adolescent conèixer que els altres són individualitats psicològiques i que tenen interessos propis; l'individu evoluciona les seves actuacions des de basar-les en el benefici propi fins a basar-les en els interessos dels altres, interioritza les regles i s'implica en mantenir-les pel sol fet de que són regles i s'han de complir. La majoria d'adolescents es troben en aquest nivell.

Postconvencional: Etapa final del desenvolupament moral que acaba en alguns casos amb el pensament adult madur. L'individu ja és plenament conscient que cada persona individual té les seves pròpies regles, principis i valors. A diferència de l'etapa anterior, l'adolescent accepta les regles o no perquè està d'acord amb elles o no.

Situàriem en el nivell Convencional als tres joves protagonistes de l'atracament a la farmàcia. Donat que, segons els estudis realitzats, un adolescent de 13, 16 ó 17 anys difícilment assolirà plenament el nivell Postconvencional; I donat que, veiem que els tres joves estan realitzant un acte contrari a les regles i que no està ben vist pels altres, hem de suposar que tampoc és troben ja en el nivell Preconvencional. Podríem admetre que, per la seva edat, el jove de 17 anys pot situar-se en un nivell en que abrasi trets dels estadis 4 (convencional) i 5 (postconvencional).

Pel que fa a les relacions amb els amics/grup de companys, aquestes venen a substituir progressivament part de la relació afectiva que l'infant mantenia amb els pares.

L'infant busca la relació afectiva amb els pares que li proporcionen el benefici de la seguretat. A mida que l'individu avança en l'adolescència, començarà a buscar altres interessos que els pares no poden proporcionar-li (noves amistats, relació amb el sexe oposat, busca de solucions comunes als problemes).

Douvan i Adelson (1966)⁹ descriuen tres fases en les relacions d'amistat i les defineixen segons la seva intensitat:

En una fase primerenca (11-12/13 anys), la relació d'amistat és instrumental, es basa més en una activitat comuna que en una interiorització del concepte d'amistat.

En una fase intermèdia (14-15/16 anys), on l'individu interpreta el sentiment d'amistat com a lleialtat, sinceritat i confiança. El que busca és un amic fidel amb qui tenir els intercanvis que ja no té amb els pares.

I en una darrera fase (>17 anys), l'individu acaba de desenvolupar el sentiment d'amistat de la fase intermèdia i el converteix en més raonat i madur, més tranquil.

Dels nostres joves, el de 13 anys es trobaria en la fase primerenca, les seves accions estarien guiades per fet de l'acció comuna amb els seus amics. Podríem suposar que fins i tot es troba a cavall entre els estadis 2 (preconvencional) i 3 (convencional) de Kohlberg ; als altres dos joves, de 16 i 17 anys, els hauríem de situar a cavall entre les fases intermèdia i tardana de la relació d'amistat, donat que si suposem que hi ha amistat entre els tres joves, en cas de situar-se en la fase tardana, els dos darrers no haurien tingut relació d'amistat amb el jove de 13 anys.

⁸ Mòdul 1. Punt 4.3. Pàg. 58-59

⁹ Mòdul 1. Punt 5.3. Pàg. 71

Pregunta 4

Assenyala els estils educatius que poden exhibir els pares que entrevistars i que, si més no en part, podrien contribuir a l'aparició de conductes antisocials en els seus fills.

Sabem que l'estil educatiu dels pares, i per tant part de les experiències socials i culturals a que es sotmeti l'infant, l'influiran decisivament en el seu desenvolupament cognitiu i social.¹⁰

Des de diversos estudis, s'ha pogut estructurar la conducta dels pares cap als fills en forma dues dimensions (suport afectiu i autoritat) que influiran d'una manera o altre en els infants-adolescents.¹¹

Seguint aquests estudis podem diferenciar quatre estils educatius que, encara que no es donen en estat pur, podem identificar com: Estil amb autoritat, estil autoritari, estil indulgent i estil negligent.

D'uns pares que practiquin un estil educatiu amb autoritat, podem esperar que aportin suport emocional i control als seus fills. D'aquesta manera, el control proporcionarà una guia de comportament i actuació als fills durant l'etapa Preconvencional en que els infants es regulen les seves actuacions segons les regles marcades o imposades pels altres. De la mateixa manera, el suport emocional proporcionarà una base pel desenvolupament cognitiu i moral del jove. Aquest estil educatiu donaria adolescents competents i adaptats, amb un bon desenvolupament psicosocial i amb pocs problemes de conducta.

L'estil educatiu autoritari es caracteritzaria per un elevat grau de control i un baix suport afectiu. En aquest estil, els pares determinarien completament les accions del fill i guiarien en tot la vida familiar. La rigidesa de les actuacions dels pares i la intolerància vers les iniciatives de l'infant donarien un adolescent amb dificultats per assolir una autonomia de pensament i actuació.

Per exemple: pares que pensessin que han de regular els horaris i les activitats dels fills i que han de controlar les seves amistats, que posen normes l'incompliment de les quals comporta un càstig. Que res escapi al seu control perquè res no surti malament, bé perquè és l'estil en que els van educar i pensen que és el que funciona o bé perquè pensen que si controlen totes les variables res no podrà sortir malament. L'adolescent que hagi crescut en aquest ambient, no tindrà cap experiència en prendre les seves pròpies decisions i podria tenir dificultats en establir relacions socials.

Podem veure un estil educatiu indulgent com a complementari de l'autoritari. Els pares no exercirien cap control sobre els fills i sí que li donarien suport afectiu. No hi ha normes a complir. El nen interioritza que les coses es poden aconseguir sense esforç i sense donar res a canvi, la seva experiència en aquest estil els ensenya que no hi ha cap patró a seguir que no sigui el dels seus propis desitjos. Quan els desitjos del jove no compleixin les normes socials i morals, aquest tipus educació rebuda podria ocasionar dos tipus de problemes: a) problemes de conducta en quant el jove vol satisfer els seus desitjos passant per sobre de les normes socials; b) problemes d'autoestima i frustració quan la satisfacció dels seus desitjos no es pot aconseguir.

En l'estil negligent, els pares no aportarien ni suport afectiu ni control. L'infant no comptaria amb una guia que seguir quan la necessités ni tampoc sabria quan estan deixant que decideixi per si mateix. La manca de suport afectiu no deixaria a l'infant saber quan esta fent les coses bé o quan les esta fent malament. Aquests nens, d'adolescents presentarien problemes de conducta i poc benestar emocional. Sense guies, orientació, ni suport l'adolescent no sap com ha de procedir i pot sentir-se frustrat si les seves actuacions no tenen el resultat que ha previst que tindrien; la frustració podria conduir-lo a la violència per a defensar-s'hi. Totes les situacions en que l'adolescent pot arribar a la violència per a defensar-se o per aconseguir el que vol, es veurien agreujades si, a més, l'ambient familiar és violent i agressiu per si mateix.

A més, com dèiem més amunt, aquests estils educatius no solen trobar-se en estat pur; podem trobar els estils combinats de manera que es procedeixi d'una manera determinada en una situació determinada, llavors hauríem de saber a quines necessitats respon el comportament agressiu de l'adolescent per saber com van ser tractades aquestes necessitats per la família. I hem de tenir en compte que l'estil educatiu dels pares vers l'infant es veu influït per altres figures educadores que el noi pugui tenir: els avis, l'escola, els veïns, etc.

¹⁰ Mòdul 1. Punt 4.4. Pàg. 60

¹¹ Mòdul 1. Punt 5.2. Pàg. 69